

Α. Α. ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΥ

ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΑΙ ΛΕΞΕΙΣ ΑΘΗΣΑΥΡΙΣΤΟΙ

*Βιβλιοθήκη
Γενρ. Δ. Κανδυλάδων - Κούκας
δ. Βασιλάκου - Διμορφοστράτου
ε } Αρ. προτάξεως 267 Π. 200.
Διαφωτισμ. Υ. Δ. Τ. 7 - 1949*

ΑΝΑΤΥΠΟΝ ΕΚ ΤΟΥ ΤΟΜΟΥ ΝΑ' ΤΟΥ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΥ ΑΘΗΝΑ

*Κανδυλάδης
Κούκας*

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ
ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΝ ΜΥΡΤΙΔΟΥ
1950

ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΑΙ ΛΕΞΕΙΣ ΑΘΗΣΑΥΡΙΣΤΟΙ

Πρὸ ἱκανῶν ἐτῶν ἐγράψαμεν εἰς τὴν 'Ἀθηνᾶν' περὶ τῶν **λειτουρ-
γικῶν ὄρων** τῆς ἐκκλησίας καὶ ἐξητάσαμεν αὐτοὺς κυρίως ἀπὸ γλωσ-
σικῆς ἀπόψεως. Ἡ σημασία των μᾶς ἀπησχόλησεν ἐφόσον ἦτο ἀναγ-
καία διὰ τὴν κατανόησιν τοῦ σχηματισμοῦ των. Εἰς τὴν ἔρευναν ἐκεί-
νην ἠθελήσαμεν νὰ ἐξάρωμεν τὴν γλωσσοπλαστικὴν δύναμιν τῆς Ἑλλη-
νικῆς γλώσσης εἰς τὴν δημιουργίαν λέξεων διὰ παραγωγῆς καὶ συνθέ-
σεως, συμπλήρωμα δὲ ἐκείνης εἶναι ἡ παρούσα μελέτη μὲ τὴν ἐξῆς δια-
φοράν. Ἐκείνης μὲν αἱ λέξεις δὲν εἶναι ὄλαι νέαι, ἀλλ' αἱ πλείσται,
καὶ πολλαὶ ἔχουν ἀποθησαυρισθῆ ὑπὸ τοῦ Δουκαγγίου, ἐνῶ τῆς παρού-
σης πᾶσαι εἶναι ἀθησαύριστοι. Εἰς τὰ ἐν χρήσει λεξικά, Θησαυρὸν καὶ
Liddell - Scott - Κωνσταντινίδην, περιελήφθησαν λέξεις τῆς ἐκκλησια-
στικῆς γλώσσης, ὅσαι συνήθως ἀπαντῶνται καὶ εἰς τὰ συγγράμματα
τῶν θεολόγων, ἀπὸ τοὺς ὁποίους παρέλαβαν καὶ οἱ ὑμνογράφοι, ἠγνοή-
θησαν δὲ αἱ λέξεις, τὰς ὁποίας ἔπλασαν αὐτοὶ οἱ συνθέται τῶν ἐκκλη-
σιαστικῶν ὕμνων καὶ εὐχῶν.

Διὰ τῆς παρούσης μικρᾶς συναγωγῆς ἀθησαυρίστων μέχρι τοῦδε λέ-
ξεων θέλει ἀποδειχθῆ ὅτι ἡ ἐκκλησιαστικὴ γλῶσσα δὲν πρέπει ν' ἀγνοῖ-
ται ἢ νὰ παραμελῆται εἰς τὴν λεξικογραφίαν. Εἶναι ἀναγκαία ἡ συστη-
ματικὴ μελέτη αὐτῆς ὄχι μόνον ὡς πρὸς τὰς νέας λέξεις, ἀλλὰ καὶ τὰς
νέας σημασίας, αἱ ὁποῖαι ὡσαύτως ἀποτελοῦν σπουδαῖον κεφάλαιον τῆς
δημιουργικῆς δυνάμεως μιᾶς γλώσσης.

Πηγαὶ τῆς μελέτης μας εἶναι οἱ ὕμνοι, αἱ εὐχαὶ καὶ οἱ λεγόμενοι
στίχοι, ἧτοι ἐπιγράμματα εἰς ἁγίους προτασσόμενα τῶν συναξαρίων'.

1. Τόμ. 40 (1928) σελ. 60 - 87.

2. Ἐπειδὴ ἡ παραπομπὴ εἰς ἐκκλησιαστικὰ βιβλία, τὰ ὁποῖα ἔχουν δια-
φόρους τύπους ἐκδόσεων, δὲν εἶναι δυνατὴ κατὰ τὸν καθιερωμένον τρόπον,
ἐδηλώσαμεν μόνον τὰ ὀνόματα τῶν βιβλίων Παρακλ.=Παρακλητικὴ ἢ ὀκτώη-
χος, Πεντηκ.=Πεντηκοστάριον, Τριψδ.=Τριψῆδιον. Εἰς τὰ Μηναῖα τὰ
περιέχοντα τὰς ἀκολουθίας τῶν ἁγίων καὶ ἑορτῶν δεσποτικῶν καὶ θεομητορι-
κῶν παραπέμπομεν κατὰ ἡμερομηνίας τῶν ἑορτῶν, εἰς τὰς ἀκολουθίας τῶν
ὁποίων ἀπαντοῦν αἱ περὶ ὧν πρόκειται λέξεις. Ἄλλαι τινὲς παραπεμπτικαὶ
βραχυγραφίαι εἶναι εὐνόητοι.

Τὰς λέξεις τὰς κατατάσσομεν ἄδρομερῶς εἰς δύο ομάδας, τὰς παρὰ-
 γώγους καὶ τὰς συνθέτους.

Αἱ παράγωγοι εἶναι ἢ ἀπλαῖ σχηματιζόμεναι διὰ καταλήξεως πα-
 ραγωγικῆς ἢ παρασύνθετοι ἢ παραγωγοσύνθετοι, δηλ. ἐν τῇ παραγωγῇ
 συντιθέμεναι, οἷον *ἐκπελματῶ*, *ἐνοικηματικὸς*, *καταφωσφορῶ*, περι-
 ῶν ἐν συνεχείᾳ. Οὕτω ἔχομεν :

Ἄδαμιατος, ὁ ἐκ τοῦ Ἄδαμ καταγόμενος, «ἠλευθέρωσας Ἄδα-
 μαῖον γένος ἐκ τῆς τυρανίδος» (Πεντηκ.).

ἀδειλάνδρως, ἀφόβως, ἀπτοήτως (5 Ἰανουαρ.).

ἀδιάφλεκτος (ἐκ τοῦ ἀρχαίου *διαφλέγω*), ὁ μὴ καιόμενος, ἄφλε-
 κτος (24 Αὐγούστ.).

ἀειζωοτροφία (ὡς ἀπὸ ἐπίθ. *ἀειζωοτρόφος*), παντοτεινὴ, αἰώνια
 τροφή, «ὁ σπειρῶν θλίψεις νηστείας μετὰ δακρῶν οὗτος χαρᾶς δέξεται
 δράγματα ἀειζωοτροφίας» (Παρακλ.).

ἀιδιοθῆναι (ἐκ τοῦ ἀρχαίου *ἀίδιος*), γίνομαι αἰώνιος, «τὸ εἰς αἰῶ-
 νας ἀιδιούμενον εἴληφας κλέος» (9 Ἰανουαρ.).

αἰσχρονοῖα (ὡς ἀπὸ ἐπίθ. *αἰσχροῖους*), αἰσχροὸς διαλογισμὸς
 (Κανῶν εἰς φύλακα ἄγγελον).

ἀλληλοτρόπως (ἀπὸ τὸ μεταγενέστερον *ἀλληλότροπος*), κατὰ
 τρόπους διαδεχομένους ἀλλήλους (21 Αὐγούστ.).

ἀξιολογῶ (ἀπὸ τὸ ἀρχαῖον *ἀξιόλογος*), κρίνω ἢ ὑμῶν ἐπαξίως.

ἄπαρκος (ἀπὸ τὸ ἀρχαῖον *ἀπαρκῶ*), ὁ μὴ ἐπαρκῆς, «ἅπαντα τὸν
 βίον μου ἐν ἀμελείᾳ διάγων πρὸς τὸ τέλος ἔφθασα ἄπαρκος ὁ δειλαιὸς
 πονηρῶν πράξεων ἐπιφέρων μόνον φορτίον δυσβάστακτον» (Παρακλ.).
 Τὸ πλήρες νόημα τοῦ ἐπιθέτου εἰς τὸ παρατεθὲν χωρίον εἶναι ὁ μὴ
 ἐπαρκῆς εἰς ἀρετὴν, εἰς ἔργα ἀρετῆς. Ἐσχηματίσθη δὲ τοῦτο ἀπὸ τὸ
ἀπαρκῶ = εἶμαι ἀρκετός, ἀρκῶ, χωρὶς σύνθεσιν μὲ τὸ στερητικὸν *α*,
 διότι τότε θὰ εἴχαμεν *ἀνάπαρκος*. Οὕτω ἀποδεικνύεται ὡς μεσαιω-
 νικὸν τὸ φαινόμενον τοῦ λεγομένου νόθου στερητικοῦ *α* ἐν τῇ νέᾳ
 Ἑλληνικῇ, ὅπερ εἶναι αὐτὸ τὸ ἀρκτικὸν *α* τοῦ ἔξ οὗ παράγεται τὸ ἐπί-
 θετον ρήματος προσλαμβάνον σημασίαν στερήσεως μόνον διὰ τῆς προ-
 παροξυτονίας¹.

Ἀραβιανός, Ἀραβικὸς, «Ἀραβιανὸν γένος» (Τριψῶδ.) *Ἀραβια-
 νὸς* κύριον ὄνομα εἰς τὸν Θεσσαυρόν.

1. Περὶ τοῦ φαινομένου ἐπραγματεύθη ὁ ἀείμνηστος *Γεώργιος Χατζιδά-
 νης*, Μεσαιων. καὶ Νέα Ἑλλην. 1, 138 καὶ Ἑπιστ. Ἑπετ. Πανεπ. 9 (1912)
 σελ. 50. Ἰδ. καὶ Λεξικὸν τῆς Νέας Ἑλληνικῆς *α* στερητ. 2α.

ἀρμομελοτομοῦμαι (ὡς ἀπὸ οὐσιαστ. **ἀρμομελοτόμος**), κόπτομαι τοὺς ἀρμούς καὶ τὰ μέλη, διαμελίζομαι (27 Νοεμβρ.).

βραβευτήριον (ἐκ τοῦ ἀρχαίου **βραβεύω**), ὄργανον βραβεύσεως, «χαίρε καλῶν πολλῶν βραβευτήριον» (Χαιρετισμ.).

δισεύω (ἐκ τοῦ ἀρχαίου **δίς**), διπλασιάζω κυρίως, ἀλλὰ σχετικῶς πρὸς τὸν χρόνον, ὅτε λέγεται ὁ ὕμνος, εἰς τὸν ὅποιον εὐρίσκεται τὸ ρῆμα «Κύριε, κατεύθυνον ἡμᾶς τὴν νηστείαν δισεύοντας» καὶ εἶναι οὗτος ἡ Δευτέρα τῆς δευτέρας ἑβδομάδος τῆς Τεσσαρακοστῆς τὸ ρῆμα σημαίνει διανύω τὴν δευτέραν ἑβδομάδα τῆς νηστείας.

δυσωδικός, ἐκ τοῦ **δυσώδης** πρὸς τὸ ὅποιον καὶ συνωνυμῆ πλήρωσ, «δαιμόνιον δυσωδικόν» (Ἐξορκισμ. Μ. Βασιλ.).

ἐκπελματῶ (ἀπὸ τὸ **ἐκ** καὶ τὸ **πέλημα**), ἀφαιρῶ τὸ πέλημα ἢ γδέρνω τὸ δέρμα τοῦ πέλατος. Ἡ λέξις ἀπαντᾷ εἰς τὸ συναξάριον τοῦ ἁγίου Μηνᾶ (10 Δεκεμβρ.) «ὅς [ἔπαρχος] τὸν ἅγιον παραστησάμενος τῷ ἑαυτοῦ βήματι, ἐπεὶ οὐκ ἔπειθεν, ἀλλ' ἀντιλέγοντα τοῦτον ἑώρα, πρῶτον μὲν ἐκπελματοῖ τοὺς πόδας καὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς ἐκκόπτει καὶ τὴν γλῶτταν τέμνει», ἀπαντᾷ δὲ καὶ εἰς τὴν ἀκολουθίαν του «μάρτυς παναοιδιμε Μηνᾶ, ἐκπελματιζόμενος καὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς ἐκκεντούμενος» καὶ «Μηνᾶ θαυμαστέ, ἐκπελματοῦσαι καὶ τὴν κάραν τοῦ τυράννου συντριβεῖς ἐρείδων τοὺς πόδας σου εἰς ἀσφαλῆ μαρτυρίου ὁδόν». Εἰς τὸν Σουτῖδαν ἀπαντᾷ ἀπλῶς **ἐκπελματῶσαι** ἄνευ ἐρμηνείας, ὅπερ ἀναγράφων ὁ Θησαυρὸς ἐπιφέρει τὰ ἐσφαλμένα «putatur significare plantas pedis atterere».

ἐλεφαντίς, ἡ νόσος ἐλεφαντίασις.

ἐνοικηματικός (ἀπὸ τὸ **ἐν** καὶ τὸ **οἶκημα**), ὁ ἐνοικῶν που, «ἐνοικηματικὸν δαιμόνιον» (Ἐξορκισμ. Μ. Βασιλ.).

ἐπταπλαρίθμως (ἀπὸ τὸ ἀμάρτυρον ἐπίθετον **ἐπταπλάριθμος**), ἐπταπλασιῶς, ἐπίγραμμα «ἐπταπλαρίθμως συντεθειμένον φέρει | τὸν ἕξ ἀριθμὸν τετιμημένη φάλαγξ, | τεσσαράκοντα κάρηνα δυοῖν ὅμα ἕκτη ἐτμήθη» (6 Μαρτ.).

ἐπταπλασιωτέρωσ, πλειστάκις, «τὴν ὄφρυν ἐκείνων κατασπῶσιν ἐπταπλασιωτέρωσ» (11 Ὀκτωβρ.).

εὐφημικός (ἀπὸ τὸ **εὐφημος**), ὁ εὐφημα λέγων, ὁ εὐφημῶν, ὁ ἀνυμνῶν, «στόμα εὐφημικόν» (1 Ὀκτωβρ.).

θαμβητικῶς (ὡς ἀπὸ ἐπίθ. **θαμβητικός**), μετὰ θαυμασμοῦ, «τί βλεφαρίδας ὑποῦτε καὶ θαμβητικῶς τὸ ἄόρατον ὁρᾶτε;» (Πεντηκ.).

θεομιμήτως (ὡς ἀπὸ ἐπίθ. **θεομίμητος**), κατὰ μίμησιν τοῦ Θεοῦ (Καν. εἰς φύλακ. ἄγγελον).

θεοτοκία, ἡ ἰδιότης τῆς θεοτόκου ἢ τὸ τίκειν Θεόν, «μὴ ἐρεῦνα τὰ βάρη τῆς θεοτοκίας μου, τοῦτο πανάληθες, ὑπὲρ δὲ ἀνθρώπινον νοῦν ἢ κατάληψις» (Τριψόδ.).

ιεροτύπως (ἐκ τοῦ ἐπιθ. **ιερότυπος** = ὁ ἔχων τύπον ἱερόν), κατὰ τρόπον μυστηριωδῶς συμβολικόν, «ἱερομύστης ὁ Ἀβραάμ γενόμενος ἱεροτύπως τὸν ποιητὴν πάντων τρισὶ μὲν ὑποστάσεσιν ὑπεδέξατο, τῶν δὲ τριῶν ὑποστάσεων κράτος ἐνιαῖον ἐγνώρισεν» (Παρακλ.).

Ἰορδάνειος, ὁ τοῦ ποταμοῦ Ἰορδάνου, «Ἰορδάνειον ρεῖθρον» (Ἀκολ. Μ. Ἀγιασμ.).

Ἰσμαηλίτης, ὁ τοῦ Ἰσμαήλ, Ἰσμαηλιτικός, «Ἰσμαηλίτης λαός». Μαρτυρεῖται τὸ ἐθνικὸν Ἰσμαηλίται, οἱ κάτοικοι τοῦ Ἀραβικοῦ χωρίου Ἰσμαήλα.

Ἰσραηλίτης, Ἰσραηλητικός, «Ἰσραηλίτης λαός» (Παρακλ.).

καλλοποιία (ἀπὸ τὸ μεταγενέστερον **καλλοποιὸς** = ὁ παράγων κάλλος), ὠραιότης, «ὠραιωθέντες καλλοναῖς τῆς πρώτης καλλοποιίας καὶ φανέντες ἀπλανεῖς ὡς φωστῆρες οὐρανώσατε Χριστοῦ τὴν ἐκκλησίαν» (Πεντηκ.).

καλοφρονίζω (ἀπὸ τὸ **καλόφρων** = εὐφρων), δίδω καλὴν φρόνησιν, «τὸ τεχθὲν παιδίον εὐλόγησον, συνέτισον, σωφρόνισον, καλοφρόνισον» (Εὐχολ.).

καταφωσφορῶ (ἀπὸ τὸ **κατὰ** καὶ **φωσφόρος**), φωτίζω, «καταφωσφορῶν φωταυγία μυσικῆ τῶν χρυσῶν δογμάτων σου τοὺς φωτισθέντας ἅπαντας» (27 Ἰανουαρ.).

κουφιοδρομῶς (ἀπὸ τὸ ἀμάρτυρον ἐπίθετον **κουφιδρομος**, ὅπερ προϋποθέτει **κούφιος** παρὰ τὸ ἀρχαῖον **κοῦφος** = εὐκίνητος), εὐπετῶς, εὐκινήτως, ταχέως, ἐπίγρ. «συσταδιοδρομοῦσιν ἀθληταὶ δύο | ξίφοις δραμόντες στάδιον κουφιοδρομῶς»¹ (26 Αὐγούστ.).

κρυπτῆρ, κρύπτη, κρυψών, «ἡ γῆ τοὺς κρυπτῆρας ἀνακαλύπτει Ἀδάμ τὴν κατάβασιν ὡς γνωσθῆναι καὶ τὴν αὐθις ἀνάβασιν» (Πεντηκ.).

κρυπτοφανῶς (ὡς ἀπὸ ἐπιθ. **κρυπτοφανής**), παράδοξον ἐπίρημα περιέχον ἔννοιαν ὀξύμωρον ἐν τῷ ὕμνῳ «τὸ σχῆμα διαμείψασα κρυπτοφανῶς ἐσκήνωσας μέσον ἀνδρῶν μοναζόντων, νύμφη Χριστοῦ Θεοδώρα» (11 Σεπτεμβρ.), ἦτοι κρύπτουσα τὸ γένος σου ἔζησες φα-

1. Ἐν γίνῃ ποτὲ μία κατ' ἐπιλογὴν συναγωγὴ καὶ ἐκδοσις τῶν ἐκκλησιαστικῶν ἐπιγραμματικῶν, ἢ Ἑλληνικῆ φιλολογίας θὰ πλουτισθῆ διὰ νέας Ἀνθολογίας, ἢ ὅποια δὲν θὰ ὑστερῆ τῆς ἀρχαίας.

νερά ὡς ἀνὴρ μεταξὺ ἀνδρῶν. Πρὸκειται περὶ τῆς ἁγίας Θεοδώρας, ἡ ὁποία ἐμόνασεν ὡς ἀνὴρ ἐν μονῇ ἀνδρικήῃ.

λαμπαδοφεγγῶ (ὡς ἀπὸ ἐπίθ. **λαμπαδόφεγγος** ἢ **λαμπαδοφεγγής**), φωτίζομαι, «λαμπαδοφεγγεῖ πᾶσα ἡ κτίσις ἄνωθεν» (Ἀκολουθ. Μ. Ἀγιασμ.).

λιθοκτονίζω (ἀπὸ τὸ **λιθοκτονία** = θάνατος διὰ λιθοβολισμοῦ), φονεύω, «λιθοκτονίσασα τὸ σῶμα κακουργίαις» (Τριψδ.).

Μωσαϊκῶς, κατὰ τὸν τρόπον τοῦ Μωϋσῆ, «ἄδω Μωσαϊκῶς ἔδην ἐπινίκιον» (Πεντηκ.).

νεκρωτής (ἀπὸ τὸ ἀρχαῖον **νεκρῶ**), ὁ νεκρώνων καὶ μεταφορικῶς ὁ καταργῶν, «νεκροὶ διὰ σοῦ ζωοποιοῦνται, θανάτου γὰρ τὸν νεκρωτὴν ἐβάστασας» (Χαιρετισμ. Σταυρ.).

νηπιοφρόνως (ἀπὸ τὸ μεταγενέστερον **νηπιόφρων**), ἀνοήτως, μωρῶς (26 Σεπτεμβρ.).

ὄλετήριον (ἀπὸ τὸ ἀρχαῖον **ὄλετήρ**), ὄργανον, μέσον καταστροφῆς (3^ο Οκτωβρ.).

ὀπισθόχειρα (ἀπὸ τὸ μεταγενέστερον **ὀπισθόχειρ**), μὲ τὰς χεῖρας δεμένας ὀπίσω, ἐπίγρ. «ὀπισθόχειρα σχοινίοις στρεβλουμένην | ἐμπροσθίως φλέγουσι τὴν Ἀκυλίαν» (7 Ἀπριλ.).

οὐρανοφοίτως (ἀπὸ τὸ **οὐρανόφοιτος** ἢ **οὐρανοφοίτης**), μέχρις οὐρανοῦ, «τὸν οὐρανοφοίτως αἰρόμενον τῶν θεωριῶν πτέρυξι θεαίαις» (5 Ἰουλ.).

παιδοτοκῶ (ἀπὸ τὸ μεταγενέστερον **παιδοτόκος**), γεννῶ παιδί, «πῶς παιδοτοκεῖς καὶ ἀγνοεῖς ὅπως πείραν ἀνδρός;» (Τριψδ.).

παικτῶς (ἀπὸ τὸ **παικτὸς** = ἀρμόδιος πρὸς παιγνίδιον ἢ ἀπὸ τὸ **παίκτης**), ἐμπαικτικῶς, χλευαστικῶς, «σὲ δὲ οἱ ἄνομοι, Χριστέ, περιέβαλον παικτῶς πορφύραν καὶ στέφανον» (Τριψδ.).

πεζοποντοπορῶ (ὡς ἀπὸ οὐσιαστ. **πεζοποντοπόρος**), πορεύομαι πεζὸς διὰ τοῦ πόντου, τῆς θαλάσσης, «ὥσει τεῖχος ἐπάγη ἐκατέρωθεν ὕδωρ λαῶν πεζοποντοποροῦντι» (Παρακλ.). Τοῦτο δύναται νὰ χαρακτηρισθῇ καὶ ὡς σύνθετον ἀπὸ τὸ **πεζὸς** καὶ **ποντοπορῶ**.

πεποθημένος, ἀγαπητός, προσφιλής, «ζεύγος Χριστοῦ πεποθημένον» (28 Ἰουν.).

πιμπρῶ (ἀπὸ τὸ **πίμπρημι** καθὼς ἀπὸ τὸ **ἐμπίμπρημι** τὸ μαρτυρούμενον **ἐμπιμπρῶ**), πυρπολῶ, φλέγω, καίω, «ῶφθης λαμπὰς πολύφωτος πιμπρῶσα πᾶσαν πλάνην πολύθεον» (7 Ἀπριλ.) καὶ «κόπτομαι τὰ σπλάγχνα καὶ τὴν καρδίαν πιμπρῶμαι» (1 Μαρτ.).

πλουσιωτάτως, πλουσιοπαρόχως (Τριψδ.).

πλουτιστής, ὁ παρέχων πλοῦτον, ὁ καθιστῶν τινὰ πλούσιον, «χαίροις, σταυρέ, πλουτιστὰ πενήτων» (Χαιρετισμ. Σταυρ.).

ποιμαντικῶς (ἀπὸ τὸ μεσαιωνικὸν ἐπίθ. **ποιμαντικός**), ὡς ποιμήν, «ποιμαντικῶς διαπρέψας» (3 Σεπτεμβρ.).

ποταμίζω, πλημμυρῶν παρασύρω, καταποντίζω, ἔξαφανίζω, «νεφέλη καθωράθης τὸν ἐκούσιον ὕμβρον φέρουσα ἐκ τῶν πηγῶν τῆς χάριτος καὶ τρυφῆς τὸν χειμάρρους ποταμίζουσα» (11 Ἰουν.) Ἡ φράσις «τριφῆς χειμάρρους» = τρυφή χειμαρρώδης, μεγάλη, ἀκατάσχετος.

προσημάντωρ, ὁ προσημαίνων, ὁ προαγγέλλων, «ὁ ἔνδοξος πρόδρομος τῆς παρουσίας Χριστοῦ, τῆς μετανοίας ὁ μεγαλόφωνος προσημάντωρ» (24 Ἰουν.).

πυρσολαμπῶ (ἀπὸ τὸ παλαιὸν **πυρσολαμπής**), λάμπω ὡς πυρός, «πυρσολαμπεὶ Χριστὸς εἰς σωτηρίαν» (Πεντηκ.).

πυρσοφανῶς (ἀπὸ τὸ μεσαιωνικὸν **πυρσοφανής**), λαμπρῶς, ἐκλάμπρω, περιλάμπρω, «ὁ φθόγγος τῶν Ἀποστόλων πυρσοφανῶς διῆλθε τὴν οἰκουμένην» (29 Ἰουν.).

σαββατούργησις (ὡς ἀπὸ ῥήματος **σαββατουργῶ**), ἔργον ἐν ἡμέρᾳ Σαββάτου, «σαββατούργησιν καινουργὸν διαπράξας» (Πεντηκ.).

συναντικός, συναντῶμενος, «δαίμονιον συναντικὸν» (Ἐξορκισμ. Χρυσοστ.).

σωματωδῶς, ἐν σώματι, σωματικῶς, «ἦσε προφητῶν πνευματέμφορον στόμα | σὴν σωματωδῶς, ὧ μέδον, ἐνδημίαν» (Πεντηκ.).

τρισότης, τριπλῆ ὑπόστασις, «ἡ τρισότης τῆς ὑπερθέου τριάδος» (17 Σεπτεμβρ.).

τριτί, τρισῶς, «τριττὶ εὐμοίρησεν ὄρων τὴν χάριν, ὅπως ὑπεμήνειε τρεῖς ὑποστάσεις» (Πεντηκ.).

Τριχινᾶς (ἀπὸ τὸ **τριχινος**), οὕτως φέρεται εἰς τὸ συναξάριον ὁ ἅγιος Θεόδωρος ὁ Τριχινᾶς «ὡς αἰεὶ διάγων ῥάκεσι τριχίνοις τὸ σῶμα καλύπτων» (20 Ἀπριλ.).

τύπημα (ὡς ἀπὸ **τυπτῶ**), πλήγμα, κτύπημα, «ἐν χειρὶ ληστῶν περιπεσόντι καὶ τυπτήμασιν ἡμίθανεῖ καταλειφθέντι» (Τριῶδ.).

Φαραωνίτις, ἡ ἀνήκουσα εἰς τὸν Φαραῶ, «Φαραωνίτις στρατιὰ» (Παρακλ.).

φωτουργαῖος (ἀπὸ τὸ **φωτουργός**), ὁ γεννῶν, ὁ παράγων φῶς, «φωτουργαία πηγὴ πάσης φωτοδότιδος αὐγῆς» (Παρακλ.).

χρυσογραφικός (ἀπὸ τὸ μεσαιωνικὸν **χρυσογραφία**), ὁ ἀνήκων εἰς τὴν χρυσὴν γραφήν, ὁ χρυσοῖς γράμμασι γραμμένος, «βίβλοι χρυσογραφικοὶ» (13 Νοεμβρ.).

ψευδολατρῶ (ἀπὸ τὸ **ψευδολάτρης** = ὁ ψευδεὶς θεοὺς λατρεύων), λατρεύω ψευδῶς, «τοῖς κτίσμασι ψευδολατρεῖν τὸν κτίσαντα ἐγκαταλιπόντες» (Τριψῆδ.).

ὠραιοτάτως, ὠραιοτάτα, «ὄν ἀπεκύησας Χριστὸν ὠραιοτάτως ἐκ νεκρῶν λάμπαντα» (Πεντηκ.).

* *

Τὴν πολυπληθεστέραν τάξιν ἀποτελοῦν αἱ σύνθετοι λέξεις. Καὶ αὐταί, καθὼς καὶ αἱ παρόμοιαι πάσης περιόδου τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης ἀπὸ τῆς πρώτης ἱστορικῆς ἐμφανίσεως μέχρι σήμερον, μαρτυροῦν τὴν ἀξιοθαύμαστον ἰκανότητα αὐτῆς εἰς τὴν σύνθεσιν.

ἀγιόλεκτος, ὁ ἐξ ἀγίων ἀπαρτισθεὶς, «ἀγιόλεκτος συνασπισμὸς μαρτύρων» (6 Μαρτ.), «ἀγιόλεκτον στρατεύμα μαρτύρων» (Τριψῆδ.).

ἀγιόπρωτος, ὁ πρῶτος ἐν ἀγίοις, «τὴν ἀγιόπρωτον καὶ ἀμίαντον κόρην» (Τριψῆδ.), «ἀγιόπρωτε σεμνή, ἐγκώμιον οὔσα τῶν οὐρανίων ταγματῶν, Ἀποστόλων ὑμνωδία, Δέσποινα» (Παρακλ.).

ἀγιότευκτος, ὁ τευχθεὶς, ὁ κατασκευασθεὶς ὡς ἅγιος, «ἀγιότευκτος ὑπάρχεις ναὸς Κυρίου, μάρτυς ἀθλοφόρος» (7 Σεπτεμβρ.).

ἀγλαόχρυσος, ὁ ἐξ ἀγλαοῦ χρυσοῦ πεποημένος, ὁ λαμπρὸς ὡς χρυσός, «ἀγλαόχρυσος τράπεζα» (25 Αὐγούστ.).

ἀδελφόφρων, ὁ φρονῶν τὰ τοῦ ἀδελφοῦ ἢ ὁ ἀδελφικὰ φρονήματα ἔχων, «τοὺς ἐν ἀγίῳ πνεύματι ὁμαίμονας καὶ κατὰ σάρκα ἀδελφόφρονας» (31 Ἰανουαρ.).

ἀδουλόνονος, ὁ ἔχων νοῦν ὄχι δουλικόν, ἐπίγρ. «Ἐλευθέριος ὡς ἀδουλόνομος φύσει | σπάθας θεωρῶν οὐκ ἐδουλοῦτο πλάνη» (15 Δεκεμ.).

ἀειζωοπάροχος, ὁ αἰεὶ ζωὴν παρέχων, «ἀειζωοπάροχος τρύφῃσι παραδείσου» (Τριψῆδ.).

ἀθλητομήτωρ, μητέρα ἀθλητοῦ, ἐπίγρ. «ἐν οὐρανοῖς σύνεστιν ἀθλητῆ τέκνῳ | ἀθλητομήτωρ καλλίτεκνος Εὐβούλη» (30 Μαρτ.).

αἱμοφάγος, αἱμοβόρος, σαρκοφάγος, «αἱμοφάγα πετεινὰ» (Καν. εἰς φύλακ. ἄγγελον).

ἀκανθόπλεκτος, ὁ ἐξ ἀκανθῶν πλεγμένος, «στέφος ἀκανθόπλεκτον» (Τριψῆδ.).

ἀκτινοφωτοειδής, ὁ φῶς ἀκτινοβολῶν, «ἄγγελοι ἀκτινοφωτοειδεῖς» (Παρακλ.).

ἀμφιπατῶ, πατῶ, ἐπίγρ. «ὄγδοατή, Πατάπιε, χλόης πέδον ἀμφεπάτησας» (8 Δεκεμβρ.).

ἀνθρακοφόρος, ὁ φέρων ἄνθρακα, «λαβὶς ἀνθρακοφόρος» (27 Ἰανουαρ.).

ἀνθυποδύομαι, ἐνδύομαί τι ἀντι ἄλλου τινός, «ὁ πορφύρας καὶ βύσσου ἄσβεστον πῦρ ἀνθυποδύς δδυνᾶται» = ὁ ἀντι πορφύρας καὶ βύσσου ὑποδύς ἄσβεστον πῦρ (Τριψδ.).

ἀνοσιουργότροπος, ὁ ἔχων τρόπους ἀνοσιουργούς, ὁ μηχανώμενος ἀνοσίους τρόπους, ἀνόσια μέσα, «ἡ ἀνοσιουργότροπος μήτηρ τοῦ φόνου» = ἡ δι' ἀνοσιῶν τρόπων προκαλέσασα τὸν φόνον (29 Αὐγούστ.). Πρόκειται περὶ τῆς Ἡρωδιάδος καὶ τὸ **μήτηρ** ἔχει διπλὴν ἔννοιαν. Ὁ ποιητὴς ὑπαινίσσεται αὐτὴν ὡς μητέρα τοῦ κορασίου, τὸ ὁποῖον αὐτὴ συνεβούλευσε νὰ ζητήσῃ ἀπὸ τὸν Ἡρώδη τὴν κεφαλὴν τοῦ Ἰωάννου γενομένη οὕτω τρόπον τινὰ καὶ τοῦ φόνου μήτηρ.

ἀντιμεταλλάττομαι, μεταβάλλομαι, «ὁ ὄφις εἰς εἶδος χρυσοῦ ἀντιμεταλλάττετο» (12 Δεκεμβρ.).

ἀρηησίκοσμος, ὁ ἀρνούμενος τὸν κόσμον, ἐπίγρ. «ἀρηησίκοσμος παῖς λιπὼν γῆς καλύβην | ἐν οὐρανοῖς ἔπηξε καινὴν καλύβην» (15 Ἰανουαρ.).

ἄσματόπλοκος, ὁ οἶονεῖ δι' ἄσμάτων πλεκόμενος, ὁ ἐξ ἄσμάτων ἀποτελούμενος, «δεῦτε στέφος λαμπρὸν ἄσματόπλοκον τῷ μάρτυρι πλέξωμεν» (23 Ἀπριλ.).

ἀστραπόμορφος, ὁ λαμπρὸς ὡς ἀστραπή, «ἡ ἀστραπόμορφος καθαρότης τῆς ψυχῆς» (6 Ἰουλ.).

ἀστρομαγικός, ὁ ἐξ ἀστέρων μαγικῶν, «ἀστρομαγικὸν δαιμόνιον» (Ἐξορκισμ. Μ. Βασιλ.).

ἀτμόπνοος, ὁ ἀτμούς πνέων, ἀναδίδων, «ἐρυθροβαφῆ αἵματα ἀτμόπνοα» (11 Σεπτεμβρ.).

αὐτείδωλον, αὐτὸ τὸ ἴδιον εἶδωλον, «αὐτείδωλον ἐγενόμην τοῖς πάθεσι τὴν ψυχὴν μου βλάπτων» (Τριψδ.).

αὐχενότμητος, ὁ τμηθεὶς τὸν αὐχένα, ὁ καρατομηθεὶς, ἐπίγρ. «χιλιάρηθος αὐχενοτμήτων φάλαγξ | ἔπαθλον εὔρεν οὐκ ἀριθμητὰ στέφη» (30 Σεπτεμβρ.).

ἀφθονοπάροχος, ὁ ἀφθονα ἢ ὁ ἀφθόνως παρέχων (Πεντηκ.).

ἀχθηφόρος, ὀχληρός, βαρὺς, ἐπαχθής, «τὰ ἀχθηφόρα τῶν ἡδονῶν κύματα» (Ἀκολουθ. μικροῦ ἁγιασμ.). Τὸν τύπον ἀναγράφει ὁ Θησαυρός, ἀλλ' ἄνευ σημασίας καὶ ὑποτίθεται ὅτι νομίζει αὐτὸν συνώνυμον τοῦ **ἀχθοφόρος** = ὁ φέρων ἄχθος.

βρεφόπλαστος, ὁ ὡς βρέφος πλασθεὶς, ἐπίγρ. «διὰ ξίφους ἄωρα μητέρων βρέφη | ἀνείλεν ἐχθρὸς τοῦ βρεφοπλάστου βρέφους» (29 Δεκεμβρ.). Ἡ ἔννοια «βρεφόπλαστον βρέφος» εἶναι τῷ ὄντι φορτικὴ. Ὁ ποιητὴς ἔννοεῖ τὸν ὡς βρέφος πλασθέντα Θεὸν καὶ ἴσως ἔχων κατὰ

νοῦν τὴν γενικὴν **Θεοῦ**, ἀλλὰ καὶ ἐπιδιώκων τὸ σχῆμα τῆς παρηγήσεως, ὑπέπεσεν εἰς τὸ λογικὸν σφάλμα.

βροντόφλογος, ἐκεῖνος τοῦ ὁποῖου αἱ φλόγες βροντοῦν, «βροντόφλογος κάμινος» (Παρακλ.).

γαλατόμεικτος, μεικτὸς μὲ γάλα, «γαλατόμεικτον αἶμα» (27 Ἰουλ.).

γρηαίοφρων, ὃ ἔχων σκέψεις σοφάς, ἀντίθετον τοῦ **νηπιόφρων**.

δαιμοναγχόνη, δαιμόνων ἀγχόνη, ἐπίγρ. «λιμαγχόνην οἴσαντες ἀθληταὶ δύο | ψυχοκτόνων φεύγουσι δαιμοναγχόνην» (22 Ἀπριλ.).

δακρυόμβρυτος, ὃ σχηματιζόμενος ἀπὸ ὄμβρους δακρύων, «λιβάδας δακρυομβρύτους ὄμβρίζειν» (Καν. εἰς φύλακ. ἄγγελον).

δακτυλοθέσιον, ἀραβῶν (Ἰακωβ. ἀραβ.).

δέκανδρος, ὃ ἀποτελούμενος ἀπὸ δέκα ἀνδρας, «δέκανδρος χορὸς μαρτύρων» (16 Μαρτ.).

δεκάπυρρος, ὃ ἔχων δέκα πυρσούς, ὃ φέγγων διὰ δέκα πυρσῶν, «λαμπὰς δεκάπυρρος» (23 Δεκεμβρ.).

δεκατετραπύρρευτος, ὃ λάμπων διὰ δέκα τετραδῶν πυρσῶν, «δεκατετραπύρρευτος ἀγίων γυναικῶν χορεία» (1 Σεπτεμβρ.). Θὰ ἀνέμενέ τις σημασίαν μᾶλλον παθητικὴν διὰ τὸ τρίτον συνθετικὸν **πυρρευτός**.

διαχρυσῶ, καθιστῶ τι χρυσοῦν, «τὰ πάντα διαχρυσώσας τοῖς λόγοις σου» (13 Νοεμβρ.).

διεκπετάζω, ἐκτείνω, «οὐκ οἶδαμεν διεκπετάζειν πρὸς ἕτερον Θεὸν τὰς ἑαυτῶν χεῖρας» (Πεντηκ.).

διευδρομῶ, ὅ,τι καὶ τὸ παλαιὸν **εὐδρομῶ**, τρέχω καλῶς, «διαφύλαξον ἡμᾶς ἀξίως διευδρομησάμενοι πρὸς τὸ ἐξῆς» (Τριψῶδ.).

διευθυδρομῶ, ὅ,τι περίπου καὶ τὸ παλαιὸν **εὐθυδρομῶ**, πλέω εὐχερῶς κατ' εὐθεΐαν γραμμὴν, «ὑπερμεσάσαντες τὴν ἱερὰν τῆς νηστείας περίοδον πρὸς τὸ μέλλον ἐν χαρᾷ διευθυδρομησόμενοι» (Τριψῶδ.).

διπλοπενταπαρθένος, ὃ ἐκ διπλῆς πεντάδος παρθένων ἀποτελούμενος, ἐπίγρ. «διπλοῦν τὸν ἄθλον τρηῆσιν εἶτα καὶ ξέσιν | χοροῦ γινώσκω διπλοπενταπαρθένου» (31 Δεκεμβρ.).

διπλοτριπλοῦς, ἐπίγρ. «δόξης ὑπὲρ σῆς, ὦ Τριάς, τετμημένην διπλοτριπλὴν δέχου με ἐξηκοντάδα» (7 Δεκεμβρ.).

δισεικάριθμος, ὃ ἀποτελούμενος ἐκ δύο εἰκάδων, «παρθένου δισεικάριθμοι» (1 Σεπτεμβρ.).

δισημερεύω, εἶμαι εἰς τὴν δευτέραν ἡμέραν, «δισημερεύει σήμερον ὁ Λάζαρος θανὼν» (Τριψῶδ.).

δίψαιμος, ὃ αἶμα διψῶν, αἰμοδιψής, ἐπίγρ. «Ἁγαθαγγέλου καὶ

Κλήμεντος αϊμάτων | τὸ τοῦ ξίφους δίψαιμον ἐπλήσθη στόμα» (23 Ἰανουαρ.).

δωδεκάπυρσος, ὁ ἐκ δώδεκα πυρσῶν ἀποτελούμενος, «ἡ δωδεκάς τῶν Ἀποστόλων ἢ δωδεκάπυρσος ὡς ἥλιος ὤφθη τῇ γῆ» (Παρακλ.).

δωδεκάριθμος, ὁ ἐκ δώδεκα ἀποτελούμενος, δωδεκάριθμος χορὸς τῶν Ἀποστόλων» (29 Ἰουν.).

δωρῶνυμος, ὁ ἐκ τοῦ δώρου ἔχων τὸ ὄνομα, ἐπίγρ. «ἠγοῦντο Μηνοδώρα καὶ Μητροδώρα καὶ Νυμφοδώρα δῶρα σαρκὸς αἰκίας, | θεινόμενοι δεκάτη δωρῶνυμοι ἔκθανον αἱ τρεῖς» (10 Σεπτεβρ.).

ἐκμεσάζω, συμπληρῶνω, διανύω τὸ ἥμισυ ὅλου, «τὴν νηστείαν ἐκμεσάσαντες εὐθυρασήσωμεν τῷ πνεύματι πρὸς τὸ ἐξῆς νεανικῶς εὐδρομοῦντες» (Γριψδ.).

ἐκμιμητής, μιμητής, «γενόμενος ἐκμιμητής τοῦ Χριστοῦ μέχρι θανάτου» (22 Ἰανουαρ.).

ἐκψηλαφῶ, ψηλαφῶ, «ἢ τοῦ Θωμᾶ ἀπιστία τὴν ἐξ Ἄδου ἔγερσιν πιστοῦται τῆρσιν χειρῶν καὶ ποδῶν ἐκψηλαφῶσα πρὸς πίστωσιν» (Πεντηκ.).

ἐμπυρόπισσος, ὁ ὑπὸ ἐμπύρου πίσεως προξενούμενος, ἐπίγρ. «τλῆ δεκάτη μέρος Ἀντωνίνα ἐμπυρόπισσον» (10 Ἰουν.). Ἡ μάρτυς κατὰ τὸ συναξάριον χρισθεῖσα τὸ σῶμα μὲ πίσαν ἐβλήθη εἰς λάκκον πυρός.

ἐναπαγχορίζω, ἀπαγχορίζω.

ἐναποκαθαίρω, καθαίρω, «τοὺς σπίλους τῆς καρδίας μου ἐναποκάθαρον, Ἀγνή» (Παρακλ.).

ἐξάπτέρυξ, παρὰ τὸ μαρτυρούμενον **ἐξαπτέρυγος**, ἐπίγρ. «ψυχαι διαυγεις ἐξ ἀποστασαι βίου | ἐξαπτέρυξι συμπαριστανται νόοις» (15 Ἰανουαρ.).

[**ἐξυποκάρομαι**] (ἀπὸ τὸ **ἐξ**, ὑπὸ καὶ **κάρα**), τέμνομαι, μαρτυρεῖται ὁ ἀόριστος **ἐξυπεκάρθη**, ἐπίγρ. «ἀσφάραγον δεκάτη γε Τερέντιος ἐξυπεκάρθη» (10 Ἀπριλ.).

ἐπαναψυχῶ, ἀναζωογονῶ, «δροσον οὐράνιον εὗρατε ἐπαναψυχούσας τε καὶ δυναμοῦσαν φέρειν τῆς σαρκὸς τὰς δδύνας» (Παρακλ.).

ἐπαναψύχω, δροσίζω, «πηγὴ ἐπαναψύχουσα» (Πεντηκ.).

ἐπευφραίνω, εὐφραίνω, τέρπω, «πῶμα ἐπευφραῖνον τὰς καρδίας» (Παρακλ.).

ἐπίφωτος, φωτεινός, λαμπρός, «φαιδρὰ καὶ ἐπίφωτος μνήμη τῶν Ἀναργύρων» (1 Ἰουλ.).

ἐπιτάροφος, ἐπιτάροφος, «ἐπιτάροφος οἶκος» (23 Ὀκτωβρ.).

ἐρίφρων, συνετός, φρόνιμος, ἐπίγρ. «ένδεκάτῃ ἑσταύρωσαν ἐρίφρονα Βαρθολομαῖον» (11 Ἰουν.).

ἐτερόπονος, ὁ ὑπὸ ἑτέρου προξενούμενος, «οἱ καρτερόψυχοι μάρτυρες ἑτεροπόνους αἰκισμούς τοῦ σώματος προσήνεγκαν τῷ Θεῷ θυσίαν λογικὴν» (Πεντηκ.).

εὐμεταπλάττομαι, μεταπλάττομαι καλῶς, ἐπίγρ. «Πλάτων ἀρίστην εὐμετεπλάσθη πλάσιν | Χριστῷ πλάσαντι συγκραθεὶς πλάσιν ξένην» (4 Ἀπριλ.). Ἄξια παρατηρήσεως ἢ σύνθεσις τοῦ ρήματος συντελέσαντος καὶ εἰς τὴν παρήχησιν τοῦ ἐπιγράμματος.

ζωοδότης, ὁ ζῶν δωρούμενος, «ζωοδότης σταυρός, ζωοδότητον ξύλον» (1 Αὐγούστ. 13 Σεπτεμβρ.).

ζωολαμπτήρ, ὁ ζῶν ὡς λαμπτήρ, ὁ λάμπων διὰ τῶν ἀρετῶν του (Τριψῆδ.).

ζωομύριστος, ὁ ζῶν ἀποπνέων ὡς μύρον, «ζωομύριστον ξύλον» (Χαιρετισμ. Σταυρ.).

θεάκουστος, ὁ ὑπὸ τοῦ Θεοῦ εἰσακουόμενος (Τριψῆδ.).

θεοκατοίκητος, ὁ ὑπὸ τοῦ Θεοῦ κατοικούμενος, «θεοκατοίκητος ναὸς» (23 Ἀπριλ.).

θεόλεκτος, ὁ ὑπὸ τοῦ Θεοῦ συλλεγείς ἢ ἐκλεγείς, «ἡ θεόλεκτος δωδεκάς τῶν Ἀποστόλων» (Τριψῆδ.).

θεομάκαρ, ὁ ὑπὸ τοῦ Θεοῦ μακαρισμένος, εὐλογημένος (2 Ἀπριλ.).

θεομόρφωτος, ὁ ὑπὸ τοῦ Θεοῦ μορφωθείς, ζωγραφισθείς, «πίναξ θεομόρφωτος» (3 Ὀκτωβρ.).

θεοπρόκριτος, ὁ ὑπὸ τοῦ Θεοῦ προκριθείς, «ὁ πάντων τῶν προφητῶν θεοπρόκριτος μείζων» (29 Αὐγούστ.).

θεορρήτωρ, ὁ ὑπὸ τοῦ Θεοῦ λαβὼν τὸ χάρισμα τῆς ρητορείας, «θεορρήτορες ἐν πυριμόρφοις ταῖς γλώσσαις» (Πεντηκ.).

θεοσκεύαστος, ὁ ὑπὸ τοῦ Θεοῦ κατασκευασθείς, «λύχνος θεοσκεύαστος» (23 Σεπτεμβρ.).

θεοστράτευτος, ὁ ὑπὸ τοῦ Θεοῦ στρατευθείς, «θεοστράτευτος φάλαγξ μαρτύρων» (Τριψῆδ.).

θεοφωνότατος, ὑπερθετικὸν τοῦ ἁμαρτύρου **θεόφωνος** = ὁ ἐκ μέρους τοῦ Θεοῦ ὁμιλῶν ἢ προφητεύων, «Δαβὶδ ὁ θεοφωνότατος» (Τριψῆδ.), ὅθεν καὶ τὸ μεταγενέστερον **θεοφωνῶ** = προφητεύω. Ἄρα ἡ λέξις εἶναι παλαιά, ἀλλ' ἄγνωστος εἰς τὴν γραπτὴν παράδοσιν.

θεόφωτος, ὁ θεῖον φῶς ἐκπέμπων, «λαμπὰς θεόφωτος» (26 Αὐγούστ.), «ἡ θεόφωτος χάρις λάμψασα φαιδρότερον τοῦ ἡλίου τὰς ψυχὰς ἡμῶν φωταγωγεῖ» (Τριψῆδ.).

θεοχάλκευτος, ὁ ὑπὸ τοῦ Θεοῦ χαλκευθεὶς, «ὄπλον θεοχάλκευτον» (Χαιρετισμ. Σταυρ.).

θηριοπρόσωπος, ὁ ἔχων πρόσωπον θηρίου.

ἱπποδέσιμος, ὁ πρὸς ἵππον δεσμούμενος καὶ ὑπ' αὐτοῦ ἐλκόμενος, ἐπίγρ. «Ἴππόλυτον ἱπποδέσιμον βλέπω | ἐναντίον πάσχοντα τῇ κλήσει πάθος» (10 Αὐγούστ.).

καθυπανοίγω, ἀνοίγω, κάμνω τι φανερόν, «ὁ Ἰησοῦς καθυπανοίξας τὴν αὐτοῦ τοῖς Ἀποστόλοις ἐπίγνωσιν πᾶσι τοῖς ἔθνεσι θύραν διήνοιξε τοῖς τούτων διδάγμασιν» (Παρακλ.).

κατανεῶ, κάμνω τι νέον, καλλιερῶ (πβ. τὸ ἀρχαῖον νεῶ=ἀναεώνω), «θεῖφ ἀρότρῳ κατενεώσατε τὴν γῆν καρποφόρον ταύτην ἀναδείξαντες» (Τριψδ.).

κατασυγκύπτω, κύπτω πολὺ ὑπὸ τὸ βάρος (Παρακλ.).

κατατρανῶ, δεικνύω σαφῶς, «ἐν θεοπνεύστοις ἕσμασι κατετρανώσας τὴν τοῦ Χριστοῦ ἀπόρητον θεῖαν οἰκονομίαν» (2 Ὀκτωβρ.).

κοσμοκῆρυκτος, ὁ κεκηρυγμένος εἰς τὸν κόσμον, «χαῖρε τῶν Ἀποστόλων κοσμοκῆρυκτον κλέος» (Χαιρετισμ. Σταυρ.).

κοσμολάτρης, ὁ τὰ κοσμικὰ λατρεύων, ὁ προσηλωμένος εἰς τὰ ὑλικά, «χαῖρε κατάπτωσις κοσμολάτρων» (Χαιρετισμ. Σταυρ.). Φαίνεται ὅτι ὁ ἀναβιβασμὸς τοῦ τόνου ἀντὶ **κοσμολατρῶν** ἔγινε διὰ μετρικὴν ἀνάγκην, ἔκτος ἂν δεχθῶμεν δευτερόκλιτον **κοσμόλατρος**.

κοσμόπλουτος, ὁ τὸν κόσμον πλουτίζων, «θησαυροὶ κοσμόπλουτοι» (Τριψδ.).

κοσμοσώτης, ὁ σώζων τὸν κόσμον.

κοσμοφανής, ὁ λάμπων εἰς ὅλον τὸν κόσμον, «λαμπτῆρ κοσμοφανής» (Τριψδ.), ἢ ὁ καταφανής εἰς ὅλον τὸν κόσμον (4 Σεπτεμβρ.).

κοσμοχαρμόσυνος, ὁ χαρὰν εἰς τὸν κόσμον προξενῶν, «ἡμέρα φαιδρὰ καὶ κοσμοχαρμόσυνος» (25 Ἰουλ.), «κοσμοχαρμόσυνον Πάσχα» (Τριψδ.).

κραταιόφρων, ὁ κραταιόν, ἀπίοτον φρόνημα ἔχων, «κραταιόφρονες μυροφόροι» (Παρακλ.).

λιμαγχόνη, ὁ διὰ λιμοῦ θάνατος. Ἰδ. **δαιμοναγχόνη**.

λογχόνυκτος, ὁ διὰ λόγχης νυχθεὶς, κεντηθεὶς, «λογχόνυκτος πλευρὰ» (Τριψδ. 26 Ὀκτωβρ.).

μανναδόχος, ὁ περιέχων τὸ μάννα, «στάμνος μανναδόχος» (Τριψδ.).

μαρτυροκτόνος, ὁ φονεὺς μαρτύρων.

ματαιορρήμων, ὁ λέγων μάταια πράγματα, ἀνόητα, «γλῶσσα ματαιορρήμων» (23 Ἰουλ.).

μειωτής, ὁ μειώνων, ἔξαφανίζων, «εὐσεβείας ποριστής καὶ ἀσεβείας μειωτής (22 Ἰουν.).

μελεμβαφής, ὁ βαμμένος μέλας, «ἱμάτιον μελεμβαφές» (Τριψδ.).
μεσοπονῶ, μετὰ κόπου συντελῶ τὸ ἥμισυ ἔργον, «μεσοπονήσαντες τὴν ἐγκράτειαν» (Τριψδ.).

μοναστομάρτυς, μοναστής μάρτυς, δσιομάρτυς (1 Ὀκτωβρ.).

μονενέργητος, ὁ ἔχων μίαν ἐνέργειαν, «Θεὸς μονενέργητος» (21 Ἰανουαρ.), ἢ ὁ ἀφορῶν εἰς μίαν ἐνέργειαν, «πίστις μονενέργητος», θεωρία τῆς μιᾶς μόνον, τῆς θείας, ἐνεργείας τοῦ Χριστοῦ (21 Ἰανουαρ. 17 Δεκεμβρ.).

μυριόλεκτος, ὁ κατὰ μυριάδας συλλεγείς, «μυριόλεκτος πληθὺς τῶν ἁγίων ἀθλητῶν» (Πεντηκ.).

μυριοπλος, ὁ μύρια ὄπλα ἔχων, «δέκα ὑπάρχοντες οἱ μακάριοι δύναμιν μυριοπλον τῶν δαιμόνων κατήσχυναν» (23 Δεκεμβρ.).

νεκροέγερτος καὶ **νεκρέγερτος**, ὁ ἐκ νεκρῶν ἐγερθεὶς (Τριψδ., 4 Αὐγούστ.).

νικοκαλλής, ὁ ἔχων τὸ κάλλος τῆς νίκης, ἐπίγρ. «βληθεὶς ὁ Καλίνικος ἐν τῇ καμίνῳ | τὸ νικοκαλλές εὖρε καὶ θεῖον στέφος (29 Ἰουλ.).

νομολάτρης, ὁ πιστῶς τηρῶν τὰ παραγγέλματα τοῦ Μωσαϊκοῦ νόμου, Ἰουδαῖος.

νυκτολάλος, ὁ λαλῶν τὴν νύκτα, «δαιμόνιον νυκτολάλον» (Ἐξορκισμ. Μ. Βασιλ.).

νυκτοποιός, ὁ νύκτα προξενῶν, «ὀμίχλη σκότους νυκτοποιός» (Πεντηκ.). Τὸ σκότους πλεοναστικόν.

ξενοβλάστητος, ὁ παραδόξως βλαστήσας, «ράβδος ξενοβλάστητος» (23 Ἀπριλ.).

ὄδοπατοῦμαι, πατοῦμαι καθ' ὁδόν, «τὸν ληστρικῶς ὄδοπατηθέντα» (Τριψδ.).

ὄλοφανής, ὁ ὑπὸ πάντων θεώμενος, ὅλος φανερός, λαμπρός, «ἄστηρ ὄλοφανής» (19 Ἰουλ.). Τὸ μεταγενέστερον ἐπίγρ. **ὄλοφανῶς** (=ὄλοφάνερα) μαρτυρεῖ ὅτι ἡ λέξις εἶναι ἀρχαία.

ὀμοβασιλείος, ὁ κοινήν ἔχων τὴν βασιλείαν, «τριαδικὴ θεότης ὀμοβασιλείος καὶ σύνθρονος» (Τριψδ.).

ὄροφουργός, ὁ ὄροφου κατασκευαστής καὶ γενικῶς ὁ δημιουργός, «οὐρανίας ἀψίδος ὄροφουργός» (Καν. Παρακλητ.).

οὐρανόβροντος, ὁ οὐρανίους λόγους βροντῶν, ὑψηλόγορος, «χείλη οὐρανόβροντα» (25 Ἰανουαρ.).

οὐρανόγραφος, παρὰ τὸ μαρτυρούμενον **οὐρανόγραπτος**, ὁ ἐν

τῷ οὐρανῷ γραφεῖς, «τρισμακάριστε σταυρὲ τοῦ Χριστοῦ τὸ οὐρανό-γραφον νῖκος» (Τριψδ.).

οὐρανοκράτωρ, κύριος τοῦ οὐρανοῦ, ἐπίγρ. εἰς μάρτυρα Δάνακτα ἀφηρέθης τὸ Δέλτα σὺν κάρα, Δάναξ, | τμηθεὶς γὰρ ὄφθης οὐρανοκράτωρ ἄναξ» (16 Ἰανουαρ.).

οὐρανομύστης, ὁ μεμυημένος εἰς τὰ οὐράνια καὶ γενικώτερον ὁ μεμυημένος εἰς τι, «οὐρανομύστης τῆς Τριάδος»=ὁ μύστης τοῦ μυστηρίου τῆς ἁγίας Τριάδος (Τριψδ.).

παγκαλλής, ὠραιότατος, «περιστερὰ παγκαλλής» (Παρακλ.).

παγκρατιάρχης, ἀρχων, νικητῆς τοῦ παγκρατίου, «πέλεις παγκρατιάρχης ἀκραιφνῆς καὶ αἰχμητῆς κραταιὸς» (3 Νοεμβρ.).

παμπέπειρος, ὠριμώτατος, «βότρυς παμπέπειρος» (Τριψδ.).

πανασελγής, λίαν ἀσελγῆς (29 Αὐγούστ.). Μαρτυρεῖται τὸ ἐπίρημα **πανασελγῶς**.

πανάσεμνος, λίαν ἄσεμνος, «πανάσεμνος κόρη, πανάσεμνον δεῖπνον» (29 Αὐγούστ.).

πανευμενής, λίαν εὐμενής, «ὄμα πανευμενές» (18 Σεπτεμβρ.).

πάνζωος, αἰώνιος (Τριψδ.).

πανσωστικός, ὁ τὰ πάντα σώζων (Πεντηκ.).

παντεύκτης, ὁ τὰ πάντα τεύχων, δημιουργῶν (16 Αὐγούστ.).

πάννυμος, ὁ ὑπὸ πάντων ὑμνούμενος (Τριψδ.).

πανυπερθαύμαστος, ὁ λίαν θαυμαζόμενος, «πανυπερθαύμαστος μήτηρ τοῦ Θεοῦ» (11 Αὐγούστ.).

παρακλύδιος, ταχύς, ὄρμητικὸς (πβ. ἀρχαῖον **κλύδιος**=ὄρμητικὸς, κυματώδης), «παρακλύδιον ἄρμα» (Τριψδ.).

πατρακούομαι, ἀκούω, ἐνωτίζομαι παρὰ τοῦ πατρὸς, «μνήμη ὁ Χριστὸς τῶν βροτοσοσῶων ἐπῶν, | ἃ πατρακουσθεὶς τοῖς Ἀποστόλοις ἔφη» (Πεντηκ.).

πατρόθεος, θεοπάτωρ (Τριψδ.).

πατρομητροτεκνία, ὁ πατὴρ, ἡ μήτηρ καὶ τὰ τέκνα, ἐπίγρ. «διὰ ξίφους ἤθλησε συγγενὲς γένος | ἡ παππόμαμμος πατρομητροτεκνία» (9 Μαρτ.). Κακόζηλον τὸ ἐπιθετικῶς κείμενον **παππόμαμμος**, διὰ τοῦ ὁποίου ὁ συνθέτης τοῦ ἐπιγράμματος ἠθέλησε νὰ δηλώσῃ ὅτι μαζὶ μὲ τὸν πατέρα, τὴν μητέρα καὶ τὰ τέκνα ἠθλήσαν καὶ ὁ πάππος καὶ ἡ μάμμη, ἐκτὸς ἂν ὑποθέσωμεν ὅτι κατ' ἀρχὰς τὸ ὄλον σύνθετον ἦτο **παππομαμμοπατρομητροτεκνία** καὶ ὅτι διὰ τὸ δυσαπάγγελτον αὐτοῦ διεσκευάσθη βραδύτερον ὡς φέρεται νῦν.

περίφλεκτος, ὁ περιφλέγων, «βάσανος περίφλεκτος» καθ' ἣν περιεφλέγετο τὸ σῶμα τοῦ μάρτυρος (Τριψῆδ.).

πλαστοουργέτης, πλαστοουργός, δημιουργός (Τριψῆδ.).

προεισόδιος, προεόρτιος, «ἡμέρα προεισόδιος» (15 Αὐγούστ.).
Μαρτυρεῖται τὸ οὐσιαστικὸν **προεισόδιον** = εἰσαγωγή, προίμιον.

προσαποφθέγγομαι, φθέγγομαι, λέγω, «ὁ Χριστὸς τοῖς μαθηταῖς προσαπεφθέγγετο» (30 Αὐγούστ.).

προσενοπτρίζομαι, βλέπω, παρατηρῶ, «προσενοπτρίζομαι τὸ σωτήριον κάλλος» (15 Μαρτ.).

προστοιβάζομαι, συρρέω, «προστοιβάζεται ὁ λαὸς» (14 Σεπτεμβρ.).

προστομῶ, προενισχύω, «προστομώσας τὸ σῶμα σου τῇ νησιεῖ ἀδάμαστον τῶν λεόντων στόμασιν ἀπετέλεσας» (17 Δεκεμβρ.).

προσψηλαφῶ, ψηλαφῶ, «Θωμᾶς τὴν πλευρὰν προσψηλαφήσαι κατηξιώθη» (Πεντηκ.).

προφητομάρτυς, προφήτης μάρτυς (9 Μαΐου).

προφητόπρωτος, πρῶτος τῶν προφητῶν (23 Ἀπριλ.).

πρωταθλητάρχης, πρῶτος μεταξὺ τῶν πρωταθλητῶν (23 Ἀπριλ.).

ραθυμότοκος ἀντὶ **ραθυμοτόκος**, ὁ γενῶν ραθυμίαν, «ραθυμότοκοι μέριμναι» (6 Αὐγούστ.). Ἴσως ὁ παρατονισμὸς μεταγενέστερος.

σκυλλοβόρος, ὁ βροχθίσας τὴν Σκύλλαν (29 Σεπτεμβρ.).

συμυρναλόη, σμύρνα καὶ ἰλόη (Τριψῆδ.).

συμυρνοχρυσολίβανος, σμύρνα, χρυσὸς καὶ λίβανος, ἐπίγρ. «Πέρης κάραν σοι, Χριστέ, Ναρθῆς προσφέρει | κρεῖττον γε δῶρον συρνοχρυσολιβάνου» (9 Δεκεμβρ.).

σταυροφανής, ὁ ἐμφανιζόμενος εἰς σχῆμα σταυροῦ, «σημεῖον σταυροφανές» (30 Σεπτεμβρ.).

συμβόσκομαι, βόσκομαι μαζὶ μὲ ἄλλον, «ἀλόγοις κτήνεσιν ὁ τάλας συνεβοσκόμην» (Τριψῆδ.).

συμπαντουργός, συνδημιουργὸς τῶν πάντων, «τῷ Πατρὶ, τῷ Λόγῳ τε Πνεῦμα ἅγιον συμπαντουργόν» (Πεντηκ.), «ὁ ἄναρχος Λόγος καὶ Υἱὸς ὁ πάντων ὁρατῶν καὶ ἀοράτων συμπαντουργὸς καὶ συνδημιουργός» (1 Σεπτεμβρ.).

συμπεριπολεύω, συναναστρέφομαι (28 Νοεμβρ.).

συνεκλαμπρύνομαι, ἐκλαμπρύνομαι μαζὶ, «ἡ σελήνη λαμπραῖς ταῖς ἀκτίσι τῷ κόσμῳ συνεκλαμπρύνεται» (ᾠ Ακολουθ. Μ. Ἁγιασμ.).

συνθετοτρισόλβιος, τρισόλβιος ἐν τῇ συνθέσει τῶν προσόντων,

«χαίρε ξύλον ζωομύριστον καὶ θαυμάτων θησαυρέ, συνθετοτρισόλβιε καὶ χαρίτων παροχευῦ» (Χαιρετισμ. Σταυρ.).

σύνθλασμα, θλάσμα, θλάσις (5 Ὀκτωβρ.).

συννηστευτής, ὁ μετ' ἄλλου νηστεύων.

συννομόσκηνος, σύσκηνος, «ἀγγέλων συννομόσκηνος» (10 Ἰουλ.).

συσσαλεύω, σαλεύομαι σφοδρῶς, «συσσαλεύουσιν πελάγει τῆς ἁσβεβείας τὴν Ἐκκλησίαν» (23 Ἰουλ.).

συσσταδιοδρομῶ, διατρέχω μαζί με ἄλλον τὸ στάδιον, ἐπίγρ. «συσσταδιοδρομοῦσιν ἀθληταὶ δύο | ξίφοις δραμόντες στάδιον κουφιοδρομῶς» (26 Αὐγούστ.).

συσσφάττομαι, σφάττομαι μαζί με ἄλλον (22 Νοεμβρ.).

τετραδεκαπύρσευτος, ὁ λάμπων διὰ δέκα τετράδων πυρῶν, «χορὸς μαρτύρων τετραδεκαπύρσευτος» (9 Μαρτ.). Πβ. συνών. **δεκατετραπύρσευτος**.

τετραδεκάριθμος, ὁ ἀποτελούμενος ἀπὸ τέσσαρας δεκάδας, «τετραδεκάριθμος χορὸς μαρτύρων» (6 καὶ 9 Μαρτ.).

τετρακτινοπύρσευτος, ὁ λάμπων διὰ τεσσάρων ἀκτίνων, «χαίρε τετρακτινοπύρσευτε καὶ πυρίμορφε σταυρῆ» (Χαιρετισμ. Σταυρ.).

τετραφώστηρος, ὁ ἔχων τέσσαρας φωστῆρας, «οὐρανὸς τετραφώστηρος» (Τριψῶδ.).

τριπλοπεντάριθμος, ὁ ἀποτελούμενος ἐκ τριπλοῦ πέντε, «τριπλοπεντάριθμος στόλος ἀθλητῶν» (27 Σεπτεμβρ.).

τριπλοπεντηκοντάς, τριπλῆ πεντηκοντάς, ἐπίγρ. «τέμνουσιν ἀνδρῶν τριπλοπεντηκοντάδα | τὴν τριπρόσωπον προσκυνοῦσαν οὐσίαν» (17 Μαρτ.).

τρισαυγής, ὁ τριπλῶς αὐγάζων, λάμπων, ἧ ὁ τρεῖς αὐγὰς ἔχων, «τρισαυγῆς θεότης» (10 Ἰανουαρ.).

τρισόκλεος, τρισένδοξος, «δῶρον τρισόκλεον» τὰ δῶρα τῶν Μάγων (17 Δεκεμβρ.).

τρίυλος, ὁ ἐκ τριῶν ὑλῶν ἀποτελούμενος, «τρίυλον δῶρον» τὰ δῶρα τῶν Μάγων (27 Δεκεμβρ.).

ὑπεράχραντος, λίαν ἄμωμος, «ὑπεράχραντος παρθένος» (9 Σεπτεμβρ.).

ὑπερμεσάζω, συντελῶ πλέον τοῦ ἡμίσεος, «ὑπερμεσάσαντες τὴν περίοδον τῆς νηστείας» (Τριψῶδ.).

ὑπερόβρυζος, ἄνωτερος, καθαρώτερος χρυσοῦ, «ὑπερόβρυζοι ἐν τῇ χωνείᾳ τῶν ἀλγηδόνων ἀνεδείχθησαν οἱ ἅγιοι ὡς χρυσοὶ ἐν καμίνῳ» (23 Δεκεμβρ.).

ὑπέρπρωτος, πρῶτος πάντων (Παρακλ.).

ὑψηλοκάρδιος, ὑπερήφανος, οἰηματίας, «καταπίπτει δεινῶς ὑψηλοκάρδιος πᾶς» (Γριφίδ.).

ὑψοστήρικτος, ὁ ὑψηλὰ στηριζόμενος, «χαίρει κλιμαξ ὑψοστήρικτε» (Χαιρετισμ. Σταυρ.).

φαρμακόφιλος, ὁ φιλῶν τὴν φαρμακείαν, «δαιμόνιον φαρμακόφιλον» (Ἐξορκισμ. Μ. Βασιλ.).

φονότροπος, ὁ ἔχων φονικὸν τρόπον, φονικὸν σκοπόν, «φονότροπος συμβουλή» (29 Αὐγούστ.).

φώταυγος, φωτεινός (1 Ἰανουαρ.).

φωτεινόμορφος, ὁ λάμπων, «λυχνία φωτεινόμορφος» (Παρακλ.).

φωτογεννήτωρ, γεννήτωρ φωτὸς (Παρακλ.).

φωτοκράτωρ, κύριος τοῦ φωτός, «ἦλιε φωτοκράτωρ» (Πεντηκ.).

φωτοκυήτωρ, ἡ κυήσασα τὸ φῶς, ἐπὶ τῆς Θεοτόκου (15 Μαρτ.).

φωτοπάροχος, ὁ φῶς παρέχων, «Θεὸς φωτοπάροχος» (Παρακλ.)
«φωτοπάροχος χάρις» (1 Αὐγούστ.).

φωτουργός, ὁ δημιουργῶν ἢ παρέχων φῶς καὶ γενικώτερον ὁ φωτίζων, «φωτουργὸς λαμπρότης, φωτουργὸς δόξα, φωτουργὸν κάλλος» (Πεντηκ.).

χαριτόπλοκος, ὁ πλεγμένος ὑπὸ τῶν Χαρίτων ἢ ὁ μὲ χάριν στολισμένος, «παστὰς χαριτόπλοκος».

χιονοφεγγόφωτος, ὁ λάμπων ὡς ἡ χιών, χιονοφεγγής, «χιονοφεγγόφωτος στολή» (Ἀκολουθ. μικρ. ἁγιασμ.).

χρηστόπους, χρηστὸς ποδηγέτης, ἐπίγρ. «πρῶτος θάλασσαν εἰσιῶν Ἀγαθόπους | ἔργοις ὑπῆρχε χρηστόπους Θεοδούλω» (4 Ἀπριλ.).

χριστάγγελος, ὁ ὑπὸ τοῦ Χριστοῦ ἀγγελθεὶς ἢ ἀποσταλείς, ἐπίγρ. «χριστάγγελός τις ψῆφος Ἀγαθαγγέλω | ἡ τῆς τελευτῆς ψῆφος ἦν ἐκ τοῦ ξίφους» (5 Νοεμβρ.).

χριστομαρτύρητος, ὁ ὑπὸ τοῦ Χριστοῦ μαρτυρούμενος, «ὁ τοῦ Κυρίου Πρόδρομος ὁ χριστομαρτύρητος πρῶτος τῶν προφητῶν» (24 Ἰουν.).

χριστοφρουρήτος, ὁ ὑπὸ τοῦ Χριστοῦ φρουρούμενος, «χριστοφρουρήτος πόλις» (2 Ἰουλ.).

χριστοφρουρός, ὁ φρουρὸς τοῦ Χριστοῦ, ἐπίγρ. «χιτῶν μὲν υἱοῦ χριστοφρουροῖς δημίσις, | ἐσθῆς δὲ μητρὸς χριστοφρουρήτω πόλει» (2 Ἰουλ.).

χριστόφρων, ὁ φρονῶν τὰ τοῦ Χριστοῦ (22 Ἰανουαρ.).

χρυσεμφανής, ὁ ὡς χρυσοῦς φαινόμενος, «στόμα χρυσεμφανές»

(13 Νοεμβρ.). Τὸ ἐπιθέτον παρὰ τὸν γραμματικὸν τύπον, ὃ ὁποῖος μαρτυρεῖ διάθεσιν παθητικὴν, καθὼς καὶ τὰ ὅμοια σύνθετα **ἀφανής, διαφανής, πασιφανής, προφανής**, ἐν τούτοις δύναται νὰ χαρακτηρισθῆ καὶ ὡς ἐνεργητικὸν καὶ νὰ ἐρμηνευθῆ ὁ ἐμφαίνων, ὁ παρουσιάζων χρυσόν, ἤτοι λόγους χρυσοῦς. Καὶ ὄντως μὲ τὴν σημασίαν αὐτὴν ἀρμόζει καλύτερα ὡς χαρακτηριστικὸν Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου εἰς τὸν ὁποῖον ἀκριβῶς ἀποδίδεται. Ὅσον διὰ τὴν σημασιολογικὴν μεταβολὴν ἀπὸ παθητικὴν εἰς ἐνεργητικὴν, τὸ πρᾶγμα δὲν θὰ ἦτο δύσκολον εἰς τοὺς Βυζαντινοὺς, καθὼς μαρτυρεῖ ὁμοία μεταβολὴ εἰς ἄλλην τάξιν ἐπιθέτων, περὶ ὧν κατωτέρω.

χρυσίαινος, ὁ χρυσῆν πνοὴν ἔχων, «στόμα χρυσίαινον» (13 Νοεμβρ.).

χρυσοστόλιστος, ὁ διὰ χρυσοῦ στολισμένος, «νοῦς χρυσοστόλιστος» (27 Ἰανουαρ.). Συνώνυμον τούτου εἶναι τὸ μαρτυρούμενον μεσαιωνικὸν ὁμοίως **χρυσιοστόλιστος**, ἀλλὰ τούτου μὲν πρῶτον συνθετικὸν εἶναι τὸ **χρυσός**, ἐκείνου δὲ τὸ **χρυσολον**.

χρυσοτρισήλιος, ὁ ἐκ τριῶν χρυσῶν ἡλίων συνιστάμενος (πρόκειται περὶ τῶν τριῶν ἱεραρχῶν), ἐπίγρ. «λάμπεν ἐνὶ τριακοστῇ χρυσοτρισήλιος αἴγλη» (30 Ἰανουαρ.).

χρυσόφωνος, ὁ ἔχων χρυσῆν φωνήν, «σάλπιγξ χρυσόφωνος» (13 Νοεμβρ.).

ψευδαέφρων, ὁ ψευδῶς ἄφρων, ὁ ὑποκρινόμενος τὸν ἄφρονα, ἐπίγρ. «ψευδαέφρων περίφρων Συμεὼν θάνεν εἰκάδι πρώτῃ» (21 Ἰουλ.). Ἡ προσθήκη τοῦ **ε** εἰς τὸ **ἄφρων** διὰ μετρικὴν ἀνάγκην.

ψευδόμωρος, ὁ ὑποκρινόμενος τὸν μωρόν, ἐπίγρ. «ἔκτην συνάπτω ταῖς φρονίμοις παρθένους | τὴν ψευδόμωρον Δόμναν ἐκτετημημένην» (28 Δεκεμβρ.).

ψυχαπώλεια, ἡ τῆς ψυχῆς ἀπώλεια (13 Ὀκτωβρ.).

ψυχεραστής, ὁ τῆς ψυχῆς ἐραστής, ἐπίγρ. «ψυχῆς ἰδὼν σῆς κάλλος ἐξηρημένον | ὁ ψυχεραστής λαμβάνει σε, Κλαυδίνα» (27 Ἰανουαρ.).

ψυχοδήκτης, ὁ δάκνων τὴν ψυχὴν (19 Αὐγούστ.).

* * *

Εἰς μερικὰ ἐκ τῶν συνθέτων τούτων, ἰδίως προσδιοριστικά, παρατηροῦμεν ὅτι τὸ πρῶτον συνθετικὸν ἐν τῇ κυριολεξίᾳ δὲν προσδιορίζει χαρακτηριστικῶς τὸ δεύτερον, ὡς **ἀγλαόχρυσος, χρυσόπνοος, χρυσόφωνος** κτ., ἀλλ' εἰς τοὺς ποιητάς, ὅποιοι εἶναι καὶ οἱ συνθέται τῶν ὕμνων, ἐπιτρέπονται τοιαῦται συνθέσεις, εἰς τὰς ὁποίας τὸ πρῶτον συνθετικὸν ἔχει ἀπλῶς χαρακτῆρα κοσμητικόν.

Ἔπάρχουν καὶ σύνθετα μὲ τρία συνθετικά μέρη, ὡς **δεκατετραπύρσειτος, διπλοπενταπάρθενος, πατρομητροτεκνία, σμυρνοχρυσολίβανος, τετραδεκαπύρσειτος** κτλ. Ἡ σύνθεσις δικαιολογεῖται, ἐφόσον ἕκαστον τῶν συνθετικῶν μερῶν ἔχει τὸ νόημά του. Ἄλλ' εἰς τὰ τρισύνθετα τὰ ἔχοντα τρίτον συνθετικὸν τὸ **ἀριθμὸς** ἢ λέξις αὐτὴ ἀπώλεσε τὴν πραγματικὴν τῆς ἔννοιαν καὶ κατήνησεν ἰσοδύναμος πρὸς τὴν ἀριθμητικὴν κατάληξιν **-πλοῦς**, καθὼς **δισεικάριθμος** = δισεικοσαπλοῦς, **δωδεκάριθμος** = δωδεκαπλοῦς, **τετραδεκάριθμος** = τετραδεκαπλοῦς, **τριπλοπεντάριθμος** = τριπλοπενταπλοῦς κτλ.

Ἡ σύνθεσις τῶν ρημάτων πολλακίς φαίνεται ἐντελῶς περιττή, διότι τὰ σύνθετα **ἀμφιπατῶ, διαχρυσῶ, διευδρομῶ, διευθυδρομῶ, ἐκψηλαφῶ, ἐναπαγχονίζω, ἐναποκαθαίρω, ἐπαναψύχω, ἐπευφραίνω, καθυπανοίγω, προσαποφθέγγομαι, προσενοπτρίζομαι, προσστοιβάζομαι, προσψηλαφῶ** κτλ. οὐδόλως διαφέρουν κατὰ σημασίαν τῶν ἀπλῶν ἢ ἀπλουστέρων **πατῶ, χρυσῶ, εὐδρομῶ, εὐθυδρομῶ, ψηλαφῶ, ἀπαγχονίζω, ἀποκαθαίρω ἢ καθαίρω, ἀναψύχω, εὐφραίνω, ὑπανοίγω ἢ ἀνοίγω** κτλ. Ἡ σύνθεσις αὐτὴ ἢ φαινομενικῶς αὐθαίρετος καὶ ἄσκοπος ἔχει ἐν τούτοις κάποιον λόγον, ὅτι οἱ ὕμνοι ἔχουν ποιάν τινα μετρικὴν μορφήν καὶ ὅτι οἱ σύνθεται ἔχοντες ἀνάγκην μιᾶς ἢ δύο συλλαβῶν κατέφευγαν εἰς τὸ πρόχειρον μέσον τῆς ἀπλῆς ἢ διπλῆς μετὰ προθέσεων συνθέσεως.

Εἰς τὸ κτητικὸν σύνθετον **πατρόθεος** ἀντὶ **θεοπάτωρ** παρατηροῦμεν ἀντιστροφὴν συνθέσεως καθὼς καὶ εἰς τὰ τῆς νέας Ἑλληνικῆς **μαλλοκέφαλα, πονόδοντος, πονοκέφαλος** κτλ. ἀντὶ **κεφαλόμελλα, δοντόπonos, κεφαλόπonos**. Ὅμοιον πρὸς τὸ **πατρόθεος** εἶναι καὶ τὸ ἀποθησαυρισμένον **μητρόθεος** = **θεομήτωρ**. Παραπλησία ἀντιστροφή παρατηρεῖται καὶ εἰς τὸ **ζωοδώρητος** (ὁ ζῶην δωρούμενος) ἔχον ἔννοιαν ἀντικειμενικοῦ συνθέτου καὶ τύπον ἄλλης συνθέσεως.

* *

Δὲν θὰ ἦτο ἄσκοπον νὰ προσθέσωμεν εἰς τ' ἀνωτέρω καὶ ὀλίγας παρατηρήσεις διὰ λέξεις, αἱ ὁποῖαι εἶναι μὲν γνωσταὶ ἐκ τῆς γραπτῆς παραδόσεως, ἀλλ' ἔχουν σημασίαις νέας μὴ ἀποθησαυρισθείσας, ἢ διὰ ρήματα γνωστὰ μὲν, ἀλλὰ μὲ νέας διαθέσεις.

ἀδιαλώβητος, ἀδιάφθορος, ἐπὶ γυναικὸς (Παρακλ.). Τὸ μαρτυρούμενον σημαίνει ὁ μὴ ψεγόμενος, ἀβλαβής.

ἀδιάστατος, ἀχώριστος, «φύλαξ ἀδιάστατος» (Τριφῶδ.). Τὸ ἀρχαῖον σημαίνει ἄνευ διαστάσεων, ἄνευ διαλειμμάτων, **συνεχής**.

ἀνικμος, ἄβροχος, «ἀνίκμοις ποσίν» (6 Αὐγούστ.). Ἰ. Ἀρχ. = ὁ ἄνευ ἰκμάδος.

ἀντιδοξάζομαι, δοξάζομαι ἀντί τινος, «ὁ Ἰωσήφ μὴ δουλεύσας ταῖς ἡδοναῖς τῆς Αἰγυπτίας ἀντεδοξάζετο παρὰ τοῦ βλέποντος τὰς τῶν ἀνθρώπων καρδίας» (Τριῶδ.) Ἰ. Ἀρχ. **ἀντιδοξάζω** = ἔχω ἐναντίαν γνώμην.

ἀχθοφόρημα, βάρος, «ὑλῆς ἀχθοφόρημα». Μεσαιων. = τὸ ἀχθοφορεῖν.

βιοθανής, θνητός, «τί μάτην εἰς ἀνθρώπον βιοθιανῆ ἀνέθου τὰς ἐλπίδας;» (Τριῶδ.) Ἰ. Ὁ Θεσαυρὸς ἔχει τὴν λῆξιν, ἀλλὰ μὲ τὴν σημασίαν τοῦ βιαίως θνήσκοντος.

δευτεροφανῶς, δι' ἀντανακλάσεως τῆς πρώτης λάμπσεως, «ἰσοσθενῆ τὴν Τριῶδα δοξάζειν ἀξιοθέντες, Ἰ. Ἀσώματοι, τρανῶς ταύτης ταῖς ἐλλάμψεσι πρώτως πυρσούμενοι λάμπειν δευτεροφανῶς ἀξιώσατε τοὺς ὑμᾶς μεγαλύνοντας» (Παρακλ.). Τὸ μαρτυρούμενον **δευτεροφανῶς** = ἐν τῇ δευτέρᾳ ἐμφανίσει.

δύσηχος, ὁ κακῶς ὀμιλῶν, «ὁ βραδύγλωσσος καὶ δύσηχος Μωσῆς» (Παρακλ.). Τὸ μεταγενέστερον σημαίνει ὁ κακῶς ἤχων.

ἐγκαθορμίζω, ὀδηγῶ εἰς λιμένα, «κατευναζῶν κύματα τῆς διανοίας μου εἰς λιμένας ἐγκαθορμισμόν» (Τριῶδ.). Τὸ μαρτυρούμενον μέσον **ἐγκαθορμίζομαι** σημαίνει εἰσέρχομαι εἰς λιμένα, ἀγκυροβολῶ.

ἐκβασίς, ἀποκάλυψις, «ἐκβασίς τῆς ἀληθείας» (8 Σεπτεμβρ.). Τὸ ἀρχ. σημαίνει τὴν ἀπόβασιν ἀπὸ τὴν θάλασσαν εἰς τὴν ξηρὰν καὶ τὸ μέρος τῆς ἀποβάσεως ἢ τὴν ἐκθεσιν πράγματος, τὸ ἀποτέλεσμα.

ἐκλογάς, ἐκλεκτὴ ποίμνη, «ποιῖμανε τὰ πρόβατά μου, ποιῖμαινε τὴν ἐκλογάδα μου, ποιῖμαινε τὰ ἀρνία μου» (29 Ἰουν.). Ἰ. Ὁ Θεσαυρὸς γράφει **ἐκλογάς** = **ἐκλογεζον** καὶ προσθέτει «videtur autem utraque significari quod ex multis selectum est sive excerptum».

ἐξαιματοῦμαι, ματώνομαι, «ὁ Δημιουργὸς ἤρθη ἐπὶ ξύλου δακτύλους ἐξαιματούμενος καὶ ἦλοις προσηλούμενος χεῖρας» (Παρακλ.). Ἰ. Ἀρχ. = μεταβάλλομαι εἰς αἷμα.

ἐξαστραπτόμαι, φωτίζομαι, «ἀρετῶν ταῖς ἰδέαις ἐξαστραπτόμενος» (3 Ἀπριλ.), παθητ. τοῦ μεταγενεστ. **ἐξαστραπτο** = ἐκλάμπω.

ἐντόσθιος, ὁ τῶν ἐντοσθίων, «ἐντόσθιον πῦρ» (15 Αὐγούστ.). Τὸ μαρτυρούμενον οὐσιαστικὸν **ἐντόσθια** ἔχει τὴν γνωστὴν καὶ σήμερον σημασίαν.

ἐπάγουπνος, ὁ ἐν ἀγουπνίᾳ συντελούμενος, «ἐπάγουπνοι προσευχαί» (7 Νοεμβρ.). Τὸ μεταγενεστ. = ὁ μὴ δυνάμενος νὰ κοιμηθῆ, ἄγουπνος.

ἐπιγνώμων, φρόνιμος, νουνεχής, «τοῖς ἐπιγνώμοσι Χριστὸς γηγορεῖν ἐντέταλται τὴν αὐτοῦ ἐλπίζουσιν ἔλευσιν» (21 Δεκεμβρ.) Ἰ. Ἀρχ.= διαιτητής, κριτής ἢ συγγνώμων.

ζώοκαυστος, ὁ πυρακτωθεὶς διὰ ζῶντα ἄνθρωπον, «φοῦρνον ζώοκαυστον ποιήσας ὁ παράνομος ἐν τούτῳ κατέκλεισέ σε, ἐφλέχθης δὲ οὐδόλως, Νεόφυτε» (21 Ἰανουαρ.). Τὸ μαρτυρούμενον **ζώοκαυστος**= ὁ καυθεὶς ζῶν.

θεόδεκτος, ὁ τὸν Θεὸν δεχόμενος, «θεόδεκτος γαστήρ» (Τριῶδ.) «θεόδεκτον σπῆλαιον» (23 Δεκεμβρ.). Τὸ μεσαιωνικὸν **θεόδεκτος**= ὁ ὑπὸ τοῦ Θεοῦ δεκτός.

θεουργός, θεῖος, «ὔδαρ θεουργὸν» τὸ ἐκ τῆς πλευρᾶς τοῦ Θεοῦ προσελθὸν (19 Σεπτεμβρ.), «θεουργαὶ μαρμαρυγαὶ» (Πεντηκ.). Τὸ γνωστὸν **θεουργός**=ὁ ἐργαζόμενος τὰ ἔργα τοῦ Θεοῦ ἢ ὁ ἱερεὺς.

καλλοποιός, ὠραῖος, «ὡς νύμφη ὠραΐσθης καλλοποιῶ ἄρμοσθεῖσα νυμφίῳ» (29 Ὀκτωβρ.). Μεταγενέστ.=ὁ παρέχων κάλλος.

κράτωρ, κυβερνήτης, «ὁ σώφρων Ἰωσήφ δίκαιος κράτωρ ὤφθη» (Τριῶδ.). Μεταγενέστ.=αὐτοκράτωρ.

κυριώνυμος, ὁ ἔχων ὄνομα ταυτόσημον πρὸς τὸ ὄνομα τοῦ Κυρίου, «Μαρία κυριώνυμε» (Παρακλ.). Μεσαιων.=ὁ ἐπ' ὀνόματι τοῦ Κυρίου φερόμενος, «κυριώνυμος Κυριακή, κυριώνυμος ἡμέρα».

λαιμότμητος, ὁ καρατομηθεὶς. Ἰ. Ἀρχ.=ὁ ἀποχωρισθεὶς ἀπὸ τὸν λαιμόν, «λαιμότμητον κάρα Γοργούς».

μεσάζω, διανύω κατὰ τὸ ἡμισυ, «τῆς νηστείας τὴν ὁδὸν μεσάσαντες» (Τριῶδ.). Ἰ. Ἀρχ.=εἶμαι εἰς τὸ μέσον, «μεσάζει ἡ ἡμέρα».

μόρφωμα καὶ **μόρφωσις**, εἰκὼν, «σεπτὸν μόρφωμα» (17 Ὀκτωβρ.), «προσκυνοῦμεν τούτου τὴν μόρφωσιν καὶ τιμητικῶς ἀσπαζόμεθα» (11 Ὀκτωβρ.). Ἰ. Ἀρχ. **μόρφωμα**=μορφή, σχῆμα, εἶδος καὶ **μόρφωσις**=σχηματισμός.

νεκροφόρος, νεκρός, «πῶς ἢ μητρόθεος νεκροφόρος μυρίζουσα;» (15 Αὐγούστ.). Μεταγενέστ.=ὁ θάπτων νεκρόν.

νότιος, θαλάσσιος, «νότιος θῆρ» (1 Σεπτεμβρ.). Ἰ. Ἀρχ.=ὑγρὸς ἢ ὁ πρὸς νότον ἐστραμμένος.

νυμφοτόκος, ἡ γεννήσασα νύμφην, «ἐβλάστησας, νυμφοτόκε Ἄννα, παρθενόφυτον ἄνθος», δηλ. τὴν Παναγίαν. Τὸ μαρτυρούμενον ἕτερον **νυμφοτόκος**=ἡ γεννήσασα νυμφίον, δηλ. τὸν Χριστόν, εἶναι ἐκ τοῦ **νυμφίος** καὶ θὰ ἔπρεπε νὰ λέγεται **νυμφοιστόκος**.

πεζεύω, διαβιβάζω πεζόν, «πεζεύσας διὰ τῆς θαλάσσης τὸν Ἰσραη-

λίτην λαόν». Τὸ μαρτυρούμενον ἀμετάβυτον *πεξεύω* = πορεύομαι πεζῇ ἢ διὰ ξηρᾶς.

περιστατούμενος, ὁ κινδυνεύων. Τὸ μαρτυρούμενον *περιστατούμαι* = περικυκλώνομαι.

προπιστῶ, κάμνω τι ἐκ τῶν προτέρων πιστευτόν, «προπιστῶν τὴν ἔνδοξον ἔγερσιν τὴν σὴν, ᾧ Σωτήρ, νεκρὸν τετραήμερον ἐκ τοῦ τάφου ἔλευθεροῖς» (Τριῶδ.). Μεταγενέστ. *προπιστούμαι* = γίνομαι πιστευτὸς πρότερον.

σκιόγραφος, σκοτεινός, «σκιόγραφος ἀχλὺς αἰνιγμάτων» (8 Σεπτεμβρ.). Διάφορον τοῦ παρὰ Φρυνίχῳ *σκιολγράφος* = ἰχνογράφος.

στειωτικὸς, στείρος, «γαστήρ στειωτικὴ» (24 Ἰουν.), «λαγόνες στειωτικαί» (8 Σεπτεμβρ.). Τὸ μαρτυρούμενον σημαίνει ὁ προξενῶν στείρωσιν.

συμμύστης, μαθητὴς, «ἀνώγειον ἐστρωμένον ἐδέξατο σὲ τὸν κτίστην καὶ τοὺς συμμύστας» (Τριῶδ.). Ἄρχ. = ὁ ὁμοῦ μετ' ἄλλου μεμνημένος.

ὕλώθης, μεταφορ. ὕλικός, ὕλόφρων, «ὕλώθη πάθη».

ὑποζωγραφῶ, ὑποτυπῶν, «τριήμερος ἐκδύς [ὁ Ἰωνᾶς] τὴν ὑπερόσμιον ἀνάστασιν ὑπεζωγράφησε» (1 Αὐγούστ.). Μεταγενέστ. = ζωγραφίζω ἐν σχεδίῳ.

χρυσουργῶ, χρυσώνω, «σάλπιγξ χρυσοφώνος ἀνεδείχθης χρυσουργῶν τὰς καρδίας τῶν πιστῶν» (13 Νοεμβρ.). Μεταγενέστ. = εἶμαι χρυσοουργός, δηλ. χρυσοχόος.

* *

Μελετῶν τις προσεκτικῶς τὰ εἰρημένα θὰ παρατηρήσῃ εὐκόλως εἰς μίαν τάξιν λέξεων, εἰς τὰ εἰς *-τος* ρηματικά ἐπίθετα, ὅτι οἱ Βυζαντινοὶ γλωσσοπλάσται δὲν ἀκριβολογοῦν πολλάκις εἰς τὴν διάθεσιν αὐτῶν. Οὕτω παρὰ τὰ πολλὰ πλασθέντα σύμφωνα μὲ τὸν κανόνα τῆς ἀρχαίας ὡς παθητικά, καθὼς *ἀγιόλεκτος*, *ἀγιότευκτος*, *ἀδιαλώβητος*, *ἀδιάστατος*, *ἀυχενόμητος*, *βρεφόπλαστος*, *γαλατόμεικτος*, *δακρυόμβρυτος*, *θεάκουστος*, *θεόλεκτος*, *θεοσκεύαστος*, *θεοχάλκευτος*, *χριστοφρούρητος*, *χρυσοστόλιστος* κτλ., ἔχομεν καὶ ἄλλα, τὰ ὅποια ἐπλάσθησαν μὲ σημασίαν ἐνεργητικὴν παρὰ τὸν κανόνα, καθὼς *δεκατετραπύρσευτος* = ὁ διὰ δέκα τετραδῶν πυρῶν φωτίζων, *ζωοδώρητος* = ὁ ζῶν δωρούμενος, *ζωομύριστος* = ὁ ζῶν μυρίζων, *κοσμόπλουτος* = ὁ τὸν κόσμον πλουτίζων, *μονεγγρητος* = ὁ μίαν ἐνεργειαν ἔχων, *περιφλεκτος* = ὁ περιφλέγων, *τετραδεκαπύρσευτος* = συνώνυμον τοῦ ἀνωτέρω *δεκατετραπύρσευτος*, *τετρακτινοπύρσευτος*

==ὁ λάμπων διὰ τεσσάρων ἀκτίνων. Τοιαῦται ἀντινομίαι συμβαίνουν εἰς τὴν ἐξέλιξιν τῆς γλώσσης.

* * *

Τελευτῶντες δὲν διατεινόμεθα ὅτι ἐξηγτηλῆσαμεν τὸ θέμα. Ἡ ἐργασία ἔγινε μᾶλλον ἐκλεκτικῶς καὶ ὄχι ὀλοκληρωτικῶς καὶ πιθανώτατα νὰ μᾶς διέφυγαν λέξεις καὶ σημασίαι καὶ αὐτῶν τῶν μνημονευομένων βιβλίων. Εἰς τὴν μελέτην μας δὲν περιελήφθησαν τὰ **Συναξάρια**, ἀλλ' οὔτε καὶ τὸ μέγα **Εὐχολόγιον** παρὰ μόνον σποραδικαί τινες εὐχαὶ εὐρισκόμεναι εἰς ἄλλα χρηστικά βιβλία τῆς ἐκκλησίας. Ἡμεῖς δίδομεν ἀπλῶς ἀφορμὴν εἰς τοὺς μέλλοντας ἐρευνητὰς νὰ προβοῦν εἰς συστηματικὴν ἐρευναν ὄλων ἀνεξαιρέτως τῶν ἐκκλησιαστικῶν κειμένων πρὸς καταρτισμὸν πλήρους κατὰ τὸ δυνατόν λεξικοῦ τῆς λογίας γλώσσης τοῦ μεσαίωτος, ἂν ποτὲ πρόκειται νὰ συντελεσθῇ τοιοῦτον ἔργον.

Ἄλλὰ καὶ ἄλλη ὠφέλεια δύναται νὰ προκύψῃ ἀπὸ τοιαύτην ἐρευναν. Κατὰ κανόνα οἱ συγκρίνοντες τὴν νέαν δημῶδη Ἑλληνικὴν πρὸς τὴν μεσαιωνικὴν ἔχουν ὑπ' ὄψιν τὰ μνημεῖα τοῦ δημῶδους λόγου ὡς οὗτος φαίνεται διαμορφωθείς κατὰ τὸν 12ον αἰῶνα. Τοῦτο εἶναι πολὺ ὀρθόν, καθόσον ἡ νέα δημοτικὴ εἶναι συνέχεια τῆς δημοτικῆς τοῦ Βυζαντίου. Ἡ γλῶσσα τῶν Βυζαντινῶν λογίων μὲ τὴν γνωστὴν τάσιν των εἰς τὸ ἀρχαῖζεν ἀποκλείεται ἀπὸ τὰς σχετικὰς μελέτας, πολὺ δὲ περισσότερον ἀγνοεῖται ἢ ὑπεραρχαῖζουσα γλῶσσα τῆς ἐκκλησίας. Ἐνας λόγος ἐπὶ πλέον δι' αὐτὴν εἶναι καὶ ἡ ἀνωμαλία τῆς συντακτικῆς πλοκῆς διὰ τῆς ἀντιμεταθέσεως τῶν διαφόρων ὄρων καὶ προσδιορισμῶν τῶν προτάσεων ἐπιβαλλομένη ἐξ ἀνάγκης ἕνεκα λόγων ρυθμικῶν καὶ ἡ κατ' ἀκολουθίαν ταύτης στρυφνότης τοῦ λόγου, ἡ ὁποία καταπονεῖ τὸν ἀναγνώστην θέλοντα νὰ ἐξιχνιάσῃ τὸ ἀληθὲς νόημα. Παρὰ ταῦτα ὅμως καὶ εἰς αὐτὴν παρατήρησις προσεκτικὴ ἀνακαλύπτει στοιχεῖα τῆς συγχρόνου δημοτικῆς, τὰ ὁποία δύνανται νὰ χρησιμοποιηθοῦν ὡς ἀσφαλῆ τεκμήρια τοῦ κατὰ προσέγγισιν καθορισμοῦ τοῦ χρόνου, καθ' ὃν ἐνεφανίσθησαν εἰς τὴν Ἑλληνικὴν ὠρισμένα γραμματικὰ φαινόμενα. Οὕτω, καθὼς παρετηρήσαμεν ἀνωτέρω, τὸ ἐπίθετον **ἀπαρκος** ἀντὶ **ἀνάπαρκος** μαρτυρεῖ ὅτι τὸ φαινόμενον τοῦ νόθου στερητικοῦ **a** συμπίπτει εἰς τοὺς χρόνους τοῦ Ἰωάννου Δαμασκηνοῦ (8ος αἰῶν), εἰς τὸν ὁποῖον ἀποδίδεται ἡ Παρακλητικὴ, ὅπου ἀπαντᾷ τὸ **ἀπαρκος**. Ὁμοίως τὸ φαινόμενον τῆς λεγομένης ἀντιστροφῆς συνθέσεως ἐν τῇ νέᾳ Ἑλληνικῇ, καθὼς εἰς τὰ παραδείγματα **μαλλοκέφαλα**, **πονόδοτος**, **πονοκέφαλος** κτ., εἶναι μεσαιωνικὸν καθὼς πιστοποιεῖται ἀπὸ τὸ **μητρόθεος**, **πατρόθεος** κτ. Ἐπίσης τὸ παρωνύμιον **Τριχινᾶς** ἀπὸ τὸ ἐπίθετον

τρίχιος τὸ δηλοῦν τὸν ἐνδεδυμένον τρίχινα ἐνδύματα πλησιάζει πολὺ εἰς τὰ εἰς **-ας** ἐπαγγέλματος δηλωτικὰ τῆς νέας Ἑλληνικῆς **κρασᾶς, μελᾶς, ψαρᾶς** κττ. Ὡσαύτως τὸ μεταπλασμένον δευτερόκλιτον ἐπίθετον **δυσωδικός** ἀπὸ τὸ **δυσώδης** τὸ ἀπαντῶν εἰς τοὺς ἐξορκισμούς, οἱ ὅποιοι ἀποδίδονται εἰς τὸν Μ. Βασίλειον, ἂν καὶ μοναδικὸν εἰς τὸ εἶδος μαρτυρεῖ ἀναμφισβητήτως ὅτι τὰ σημερινὰ **εὐώδικο** ἀντὶ **εὐώδες, πειρῶδικο** ἀντὶ **πειρῶδες** καὶ εἴ τι ἄλλο παρόμοιον τῶν δημοτικίζόντων δὲν εἶναι αὐθαίρετα κατασκευάσματα καθὼς πιστεύεται. Ταῦτα καὶ τὰ τοιαῦτα μαρτυροῦν ὅτι καὶ ἡ μεσαιωνικὴ γλῶσσα τῆς Ἐκκλησίας ἀποκλειομένων τῶν ἀναγνωσμάτων ἐκ τῆς Παλαιᾶς καὶ Καινῆς Διαθήκης δύναται νὰ χρησιμοποιηθῇ ὡς πηγὴ εἰς μελέτας σχετικὰς πρὸς τὴν ἱστορικὴν ἐξέλιξιν τῆς δημοτικῆς γλώσσης.

Λ. Α. ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ